

Danmarks Elektroniske
Fag- og Forskningsbibliotek

Beretning 2005

Forord

Informationsforsyning til forskning og uddannelse er fortsat kerneopgaven for Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF). I 2005 havde størstedelen af DEFFs projekter således fokus på udviklingen af digitale ydelser til forskere og studerende med udgangspunktet i bibliotekerne og deres informationsressourcer. Rammerne om DEFFs aktiviteter er præget af stadig udbygning af eksisterende og nye samarbejdsrelationer.

I foråret blev Undervisningsministeriets institutioners involvering i DEFF officielt markeret ved en konference med Undervisningsministerens deltagelse. Det tværgående samarbejde mellem de tre ministerier, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, Undervisningsministeriet og Kulturministeriet, er naturligvis en oplagt mulighed for at skabe en endnu mere sammenhængende informationsforsyning, og for at skabe nye samarbejdsrelationer mellem institutionerne på Undervisningsministeriets område og de øvrige institutioner i DEFF.

En anden væsentlig begivenhed for DEFF var formalisering af samarbejdet med udenlandske partnere gennem etableringen af Knowledge Exchange. Dette samarbejde giver DEFF en enestående mulighed for at samarbejde med og lære af udenlandske partnere, der på en række områder er nået væsentligt længere, end vi er i Danmark. I den sammenhæng kan vi især hente inspiration hos engelske JISC (Joint Information Systems Committee), tyske DFG (Deutsche Forschungsgemeinschaft) og hollandske SURF (SURF Foundation), hvor samarbejdet – udover biblioteksområdet – også omfatter fælles IT-udvikling på universitetsområdet.

Netop samarbejdet med universiteterne bliver stadig vigtigere, når der skal skabes sammenhængende infrastruktur. Nødvendigheden af et meget tæt samarbejde blev fremhævet både på konferencen 'Building the Info Grid' i september og i det review, som DEFF gennemførte i august. Fælles adgangsstyring er et meget oplagt eksempel på et område, hvor samarbejde og koordinering er afgørende, og jeg er glad for, at arbejdet i DEFF på dette område nu sigter mod en national løsning for videregående uddannelse og forskning.

Der er også stigende fokus på behovet for at etablere fælles og sammenhængende løsninger inden for selve biblioteksområdet. De mange fælles projekter inden for DEFF og det udvidede samarbejde inden for systemarkitektur er udmærkede eksempler på udvikling af fælles løsninger, men jeg ser gerne et endnu større fokus på konkret konsolidering og aftaler om shared services.

Bibliotekerne oplever stigende krav fra moderinstitutionen om nye services eksempelvis i forbindelse med understøttelse af publicering og læring. Samtidig får en række biblioteksydelser karakter af at være standardvarer, der med fordel kan effektiviseres. Jeg så gerne et tættere samarbejde om konsolidering af bibliotekernes standardydelser på færre platforme og en funktionel arbejdsdeling, hvor bibliotekerne skaber kompetencecentre, der kan tilbyde shared services.

DEFF bør fortsat være et forum for fælles udvikling, men burde også i højere grad fokusere på, hvordan man kan konsolidere informationsforsyningen og dermed frigøre flere ressourcer til opbygningen af kompetencer og nye services.

Kim Østrup,
DEFF Styregruppeformand

Indholdsfortegnelse

Forord	3
Indledning	5
DEFF organisation	6
Review af DEFF	7
DEFF aktiviteter i 2005	
- DEFF-sekretariatet	10
- DEFFs programkomitéer	11
- Brugerfaciliteter	13
- E-læring	14
- E-publicering	15
- Licenser	16
- Portaler	18
- Systemarkitektur	20
Internationalt samarbejde	21
Knowledge Exchange	23
Regnskab	25
Målsætninger 2006	26

Indledning

Årets beretning afspejler i høj grad, at 2005 var præget af internationalt samarbejde. Det gælder især tre centrale begivenheder: Etableringen af Knowledge Exchange, afholdelse af konferencen 'Building the Info Grid' og afholdelsen af et internationalt review af DEFF. Disse begivenheder får stor betydning for aktiviteterne i 2006 og især for den revision af strategi og udarbejdelse af ny handlingsplan for DEFF, som Styregruppen har planlagt i 2006.

Udvidelsen af samarbejdet i DEFF med Undervisningsministeriets institutioner er en vigtig anledning til revisionen af DEFFs strategi. Som det fremgår af Finanslovsteksten for DEFF, er udvidelsen formaliseret, men det praktiske samarbejde og de konkrete målsætninger har endnu ikke taget endelig form.

Peter Brantley, Director of Technology fra California Digital Library, fotograferet under sit indlæg 'Deploying services, not libraries'.

På konferencen 'Building the Info Grid' i september 2005 var 17 lande repræsenteret ved knap 240 deltagere. I pausen checkes mails.

Distinguished Engineer fra Google Scholar, den karismatiske Anurag Acharya, var key note speaker på konferencen med indlægget 'A Google Scholar Perspective'.

Finanslovstekst for DEFF 2005

Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF) er et organisatorisk og teknologisk samarbejde mellem forskningsbibliotekerne, som samfinansieres af Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, Undervisningsministeriet samt Kulturministeriet. DEFF har til formål at fremme udviklingen af et netværk af elektroniske forskningsbiblioteker, der stiller deres elektroniske og andre informationsressourcer til rådighed for brugerne på en sammenhængende og enkel måde. DEFF yder tilskud til fælles udviklingsprojekter, udvikling af infrastrukturen og administrerer fællesindkøb af licenser. Biblioteksstyrelsen varetager sekretariatsfunktionen for samarbejdet.

DEFF organisation

Sammensætningen af Koordinationsudvalget for DEFF

- Afdelingschef Steen Kyed (formand), Kulturministeriet
- Kontorchef Niels-Jørgen Nielsen, Kulturministeriet
- Fuldmægtig Lotte Kristoffersen, Kulturministeriet
- Vicedirektør Hans Müller Pedersen, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling
- Kontorchef Nils Agerhus, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling
- Fuldmægtig Jan Windmüller, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling
- Styrelseschef Lars Mortensen, Undervisningsministeriet
- Fuldmægtig Anja Otterstrøm, Undervisningsministeriet
- Fuldmægtig Jon Jespersen, Undervisningsministeriet

Sammensætning af Styregruppen for DEFF

Fra venstre mod højre:

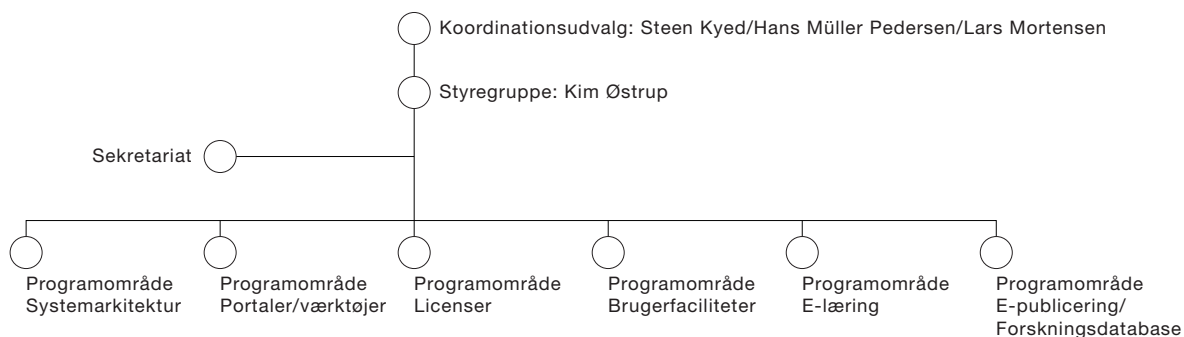
- Vicedirektør Kim Østrup, IBM Danmark A/S (formand)
- Overbibliotekar Niels-Henrik Gylstorff, Aalborg Universitetsbibliotek
- Leder af biblioteket Peter Rubeck, CVU Nordjylland, Hjørring Seminarium
- Bibliotekschef Karen Grundvad Kvist, Det Administrative Bibliotek
- Universitetsdirektør Gert Bechlund, Handelshøjskolen i København
- Direktør Jens Thorhauge, Biblioteksstyrelsen
- Direktør Erland Kolding Nielsen, Det Kongelige Bibliotek
- Direktør Poul Bjerregård, Århus Købmandsskole

DEFF ansvarlig

- Vicedirektør Bo Öhrström, Biblioteksstyrelsen

Organisering af DEFF

DEFFs organisering fortsatte stort set uændret i forhold til 2004. Licensgruppens status blev dog ændret, idet den overgik fra at være en gruppe under Forskningsbibliotekernes Chefkollegium til at være en programkomité under DEFF. Medlemmerne af DEFFs programkomitéer var oprindelig udpeget frem til 1. januar 2006. Styregruppen besluttede imidlertid at forlænge mandatet frem til 1. september 2006 således, at der er god tid til at revidere strategi og drøfte handlingsplan, inden man beslutter den konkrete organisering i forhold til programområder.

Review af DEFF

“As we move from an information environment of scarcity to one of abundance the phrase ‘pervasive information’ could be an appropriate description of the user’s new demands in relation to it-systems. There will increasingly be a need for libraries to present information to the user’s own information environment and for the library’s information resources to be integrated into the user’s work processes.”

Ovenstående citat er taget fra rapporten om det internationale review af aktiviteter i DEFF, som blev gennemført i august. Sammenfatningen er skrevet i forbindelse med Statsbibliotekets udviklingschef Birte Christensen-Dalgaard’s gennemgang af udviklingstendenser inden for biblioteker og IT. Citatet illustrerer en del af baggrunden for, hvorfor DEFF gennemførte et review. En gennemgang af aktiviteter med eksterne ressourcer kan nemlig give en fornemmelse af den internationale udvikling, og om hvorvidt DEFF er på rette vej.

Et væsentligt formål med gennemførelsen af reviewet var at levere bidrag til revisionen af DEFFs strategi. Der er derfor udover de konkrete indsatsområder også et forholdsvis stort fokus på organisatoriske spørgsmål. Reviewet i august blev gennemført over to dage med samarbejdspartnere fra Holland (SURF), England (JISC), Finland (FinELib) og Norge (BIBSYS), der efter to dages indsats leverede anbefalinger til DEFFs fremtidige arbejde.

Generelle anbefalinger

I forhold til DEFFs overordnede virke og Styregruppens rolle hæftede reviewerne sig ved, at der ikke er tale om egentlig ledelse i forhold til biblioteks- og IT-udviklingen. De pegede på dette som en væsentlig udfordring, bl.a. fordi opbygningen af en sammenhængende infrastruktur kræver en høj grad af koordinering og enighed om målsætninger.

Reviewerne pegede på, at DEFFs strategi bør formuleres i en bredere kontekst, der forholder sig eksplicit til universiteter og andre centrale aktører, men også til mere generelle samfundsmæssige målsætninger. Man understregede desuden behovet for et meget klart fokus med hensyn til valg af aktiviteter og projekter, samt et tydeligt budskab om, hvordan DEFF skaber værdi for sine interessenter. I den forbindelse anbefalede man Styregruppen at gennemføre en interessentanalyse. Det blev også foreslået, at man burde arbejde for en bedre spredning af resultater og på at inddrage flere biblioteker i arbejdet.

Uddrag af konklusioner fra Review

- Pervasive information – biblioteket til stede i brugerens webmiljø
 - National politik for forskningsresultater og undervisningsmaterialer, der sikrer adgang til disse
 - Program for informationskompetence
 - Bedre spredning og dokumentation af resultater
 - E-læring og e-publicering smelter sammen til et e-framework
 - Knowledge management for universitet er en mulig ny rolle for biblioteket
 - Tættere samarbejde med universiteterne og måske behov for et dansk SURF
 - Webservices og Shibboleth er den rette vej.
-

I forhold til de overordnede aktiviteter i DEFF anbefalede man, at Styregruppen tog initiativ til løbende benchmarking med udlandet på udvalgte områder. Man foreslog licenser som et oplagt område. Desuden mente reviewerne, at Styregruppen burde tage initiativ til formulering af en række generelle politikker og retningslinjer, bl.a.:

- Klare udmeldinger om open source og open standards
- Formulering af standpunkt om rettigheder – fri adgang til offentlig finansieret forskning
- Udarbejdelse af politik for digitalisering
- Udformning af retningslinjer for lokale aftaler mht. rettigheder til forskning og undervisningsmateriale.

DEFFs aktiviteter

Reviewet gennemgik aktiviteterne inden for tre programområder: Systemarkitektur, E-læring og E-publicering. Der var generel enighed blandt reviewerne om, at DEFFs aktiviteter og planer inden for de tre programområder var fornuftige og rigtige. Man lagde således vægt på, at udviklingen af adgangsstyring baseret på Shibboleth og planerne for en serviceorienteret arkitektur var rigtige initiativer. Adgangsstyring og den generelle arkitektur forudsætter imidlertid et tæt samarbejde med forsknings- og uddannelsesinstitutionerne, både af hensyn til brugerne, og fordi systemerne i arkitekturen skal udnytte funktionalitet hos hinanden. Derfor understregede man behovet for tæt samarbejde med bibliotekernes moderinstitutioner.

Reviewerne pegede også på behovet for fælles standarder og interoperabilitet for at sikre en sammenhængende infrastruktur. Derudover fremhævede de tendensen til, at e-læring og e-publicering opfattes som en del af en større fælles informationsinfrastruktur hos f.eks. universiteter. Der blev henvist til, at biblioteket får en stadig mere aktiv rolle i at understøtte vidensprocesser hos moderinstitutionen (se f.eks. www.e-framework.org). Behovet for nye digitale læringsmaterialer blev fremhævet, og endelig pegede reviewerne på informationskompetence som et væsentligt fokusområde i en ny strategi for DEFF.

Generelle udviklingstendenser

Præsentationerne af de mere generelle udviklingstendenser pegede også på en mere aktiv og udadvendt rolle for bibliotekerne. Blandt de tendenser, der blev præsenteret inden for forskning og uddannelse, var der flere, der kan få direkte indflydelse på biblioteker.

Forskning og uddannelse

Inden for forskning blev det fremhævet, at mange væsentlige videnskabelige fremskridt gøres på tværs af traditionelle forskningsområder. Det vil sige, at forskere inspireres af metoder og resultater fra andre forskningsområder, eller at de etablerer tværgående samarbejder. Denne såkaldte 'mode 2-vidensproduktion' indebærer et stort behov for IT-systemer og formidling, der kan understøtte forskning på tværs af fagområder. Det blev foreslået, at biblioteker kunne spille en rolle på dette område.

En lignende tendens til mere tværgående samarbejde ses i forhold til sektorer, hvor uddannelsesinstitutioner, myndigheder og virksomheder i stigende grad optræder som vidensproducenter i forskellige sammenhænge. Dette fænomen, triplehelix, giver også nye udfordringer for en informationsinfrastruktur og for biblioteker.

Endelig blev det i forbindelse med diskussionen af livslang læring påpeget, at der er behov for IT-understøttelse af interaktionen i forskellige praksisfællesskaber, og at der her er behov for bredere fokus end i traditionel e-læring.

Det blev understreget, at man på alle uddannelsesniveauer i stadig stigende grad fokuserer på læring, der er projektorienteret og problembaseret. Professor Hans Siggaard fra Learning Lab Denmark mente ikke, at behovet retter sig mod mere indhold – i hvert fald ikke på de videregående uddannelser. Han mente, at der i højere grad er behov for at understøtte nye måder, hvorpå brugeren kan organisere, udnytte og bearbejde indholdet. Der blev henvist til Learning Lab Denmarks arbejde med educational XML, og det blev foreslået, at biblioteker kunne fokusere mere på brugerens arbejde med materialet end på blot at stille indhold til rådighed – et forslag, der ligger i forlængelse af det indledende citat.

Biblioteksudvikling

I sit oplæg om biblioteksudvikling tog Birte Chistensen-Dalsgaard udgangspunkt i, at anvendelsen af ny teknologi gerne følger tre faser. I første fase anvendes teknologien på eksisterende processer, der gøres bedre og billigere. I anden fase integreres teknologien i processerne, der delvist indrettes efter teknologien. Og i tredje fase begynder processerne at skifte karakter, og der opstår helt nye anvendelser og processer. Anvendelsen af IT i den offentlige sektor med selvbetjeningssystemer som foreløbigt højdepunkt er vel et eksempel på en sådan udvikling.

Oplægget præsenterede, hvordan IT er i færd med at forandre bibliotekernes aktiviteter, og hvilken af de tre faser udviklingen har nået inden for en række områder. De områder, der blev præsenteret og drøftet var:

- Søgning og præsentation
- Elektronisk publicering
- Autentifikation og Autorisation
- Behovet for nye services
- Tilstedeværelse i brugerens informationsmiljø
- Bevaring.

En væsentlig tendens, som også fremhæves i de tre stadier, er bevægelsen mod et større fokus på IT-understøttelse af processer og et mere dynamisk biblioteksbegreb.

DEFF-sekretariatet

DEFF-sekretariatet koordinerer aktiviteterne i DEFF, og det er placeret hos Biblioteksstyrelsen. Det er således Biblioteksstyrelsens vicedirektør, Bo Öhrström, der har det daglige ansvar for DEFF.

Der er i alt otte medarbejdere, der lønnes fuldt ud af DEFFs bevilling. Det er en stigning på to medarbejdere i forhold til 2004. Den øgede bemanning afspejler øget aktivitet på især licensområdet bl.a. som følge af, at Undervisningsministeriets institutioner er kommet med i DEFF.

Endvidere er en af Biblioteksstyrelsens konsulenter fast tilknyttet DEFF-sekretariatet og arbejder primært med elektronisk publicering, digitalisering, e-læring og biblioteks-IT. Biblioteksstyrelsens jurist assisterer ved kontraktforhandlinger og juridiske spørgsmål, og Biblioteksstyrelsens kommunikationskonsulent varetager DEFFs kommunikationsvirksomhed.

Udover de daglige opgaver har DEFF-sekretariatets væsentligste opgaver i 2005 især været planlægning og gennemførelse af en række af DEFFs arrangementer i samarbejde med deltagerne i programkomitéerne.

Arrangementer i DEFF 2005

- Informationsmøder om elektroniske informationsressourcer fra 7. februar til 9. marts over hele landet
 - Seminar om AAI projekterne 9. februar på Det Kongelige Bibliotek, København
 - Seminar om XML Web Services 11. marts på DTU, Lyngby
 - Konference som markering af Undervisningsministeriets genindtræden i DEFF 18. april i Dansk Arkitektur Center, København
 - Konference i samarbejde med ISI: Uddeling af priser til ofte citerede danske forskere 24. maj i Moltkes Palæ, København
 - Seminar om udbredelse af XML-webservices 25. maj på Det Kongelige Bibliotek, København
 - Konsortiedag – licenser og faglige netværk i DEFF 17. august på Syddansk Universitetsbibliotek, Odense
 - Internationalt review 18.-19. august på Hotel Admiral, København
 - Standardiseringskurser for uddannelsesbiblioteker – i danMarc2 og samspillet mellem Danbib og lokalbaser 22.-23. september på Schæffergården i Gentofte og 13.-14. oktober på Vingstedcenteret i Vejle
 - Seminar om fremtidens informationsstruktur – 'Building The Info Grid' 26.-27. september på Copenhagen Business School
 - Seminar om søgemaskiner – 'Federated Search' 13. oktober på Danmarks Biblioteksskole, København
-

DEFF-programområder

Programområderne er udtryk for DEFFs strategiske indsatsområder. De omfatter seks meget forskelligartede områder med tilknyttede programkomitéer, der har ansvaret for udviklingen af området.

Det mest centrale område er samarbejdet om indkøb og administration af digitale informationsressourcer inden for licensområdet. Inden for Systemarkitektur arbejdes der med udvikling og konsolidering af adgangsstyring og udbygning af en serviceorienteret arkitektur. E-publicering og E-læring fokuserer på etablering af en infrastruktur og standarder for bibliotekernes behandling af nyt materiale og på udviklingen af brugerens informationskompetence.

Inden for Brugerfaciliteter beskæftiger man sig især med brugerservice i form af virtuel reference og bedre usability på bibliotekernes hjemmesider. Endelig arbejder man inden for Portaler især med konsolidering af eksisterende portaler og udvikling af disse fagligt baserede indgange til information.

DEFFs programkomitéer

Brugerfaciliteter

- **Formand: Peter Søndergaard, Roskilde Universitetsbibliotek**
- Niels Jørgen Blåbjerg, Aalborg Universitetsbibliotek
- Holger Dyrbye, Syddansk Universitetsbibliotek (orlov)
- Poul Erlandsen, Danmarks Pædagogiske Bibliotek
- Ditte Jessing, Kunstakademiets Arkitektskoles Bibliotek
- Lilian Madsen, Statsbiblioteket
- Niels Ole Pors, Danmarks Biblioteksskole
- Gert Poulsen, Handelshøjskolens Bibliotek, København
- Jens Ingwersen, CVU Midt-Vest, Viborg-Seminarieret
- Morten Andersen, DEFF-sekretariatet

E-læring

- **Formand: Stig Broström, Danmarks Tekniske Universitetsbibliotek**
- Jens Bennedsen, IT-VEST
- Jens Dam, Syddansk Universitetsbibliotek
- Karen Harbo, Handelshøjskolens Bibliotek i Århus
- Jørgen Lerche Nielsen, Roskilde Universitetsbibliotek
- Maj Rosenstand, Aalborg Universitet
- Mai Aggerbeck, CVU Vita (Ergoterapeut- og Fysioterapeutskolen i Holstebro)
- Annette Lorentsen, Aalborg Universitet (*indtil november 2005*)
- Hanne Marie Kværndrup, DEFF-sekretariatet
- Hannah Kamstrup Wermuth, DEFF-sekretariatet
- Julie J. Kihl, DEFF-sekretariatet

E-publicering

- **Formand: Annette Winkel-Schwarz, Danmarks Tekniske Universitetsbibliotek**
- Birte Christensen-Dalsgaard, Statsbiblioteket
- Harald v. Hielmcrone, Statsbiblioteket
- Karen Grundvad Kvist, Det Administrative Bibliotek
- Birgit Pedersen, Forskningscenter Risø
- Adrian Price, Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek
- Mogens Sandfær, Danmarks Tekniske Universitetsbibliotek
- Lars Kofod-Jensen, Frederiksberg Seminarium
- Hanne Marie Kværndrup, DEFF-sekretariatet
- Hannah Kamstrup Wermuth, DEFF-sekretariatet
- Bo Öhrström, Biblioteksstyrelsen
- Lise Mikkelsen, DEFF-sekretariatet

Licenser

• **Formand: Helle Lauridsen, Statsbiblioteket**

- Jakob Andersen, Danmarks Pædagogiske Bibliotek
- Arne Bak-Sørensen, Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek
- Birgit Bregnebøl, Handelshøjskolens Bibliotek i København
- Birgit Lange, Danmarks Natur- og Lægevidenskabelige Bibliotek
- Thøger Kristensen, Aalborg Universitetsbibliotek
- Barbara Melchior, Det Kongelige Bibliotek
- Anna Mette Morthorst, Handelshøjskolens Bibliotek i Århus
- Janne Vendt, Danmarks Tekniske Universitetsbibliotek
- Connie Kjærgaard, Syddansk Universitetsbibliotek
- Lene Stampe Mortensen, Roskilde Universitetsbibliotek
- Ann-Merete Hjorth Jensen, BEC Business, Ballerup
- Benedicte Kierkegaard, Gentofte Bibliotekerne
- Lisbeth Rasmussen, Københavns Universitet, Juridisk Bibliotek
- Anette Schneider, DEFF-sekretariatet
- Bo Öhrström, Biblioteksstyrelsen

Portaler

• **Formand: Birte Christensen-Dalsgaard, Statsbiblioteket**

- Per Steen Hansen, Handelshøjskolens Bibliotek i Århus
- Kasper Løvschall, Aalborg Universitetsbibliotek
- Ingelise Stæhr, Syddansk Universitetsbibliotek
- Bente Thorup Andersen, Nordjysk Erhvervsakademi (Aalborg Handelsskole)
- Birgit Henriksen, Det Kongelige Bibliotek
- Lise Mikkelsen, DEFF-sekretariatet
- Morten Andersen, DEFF-sekretariatet
- Jakob Heide Petersen, DEFF-sekretariatet

Systemarkitektur

• **Formand: Arne Sørensen, Statsbiblioteket**

- Mogens Sandfær, Danmarks Tekniske Universitetsbibliotek
- Birte Christensen-Dalsgaard, Statsbiblioteket
- Per Steen Hansen, Handelshøjskolen Bibliotek i Århus
- Ole Michaelsen, Københavns Tekniske Bibliotek
- Kasper Løvschall, Aalborg Universitetsbibliotek
- Birgit Nordsmark Henriksen, Det Kongelige Bibliotek
- Bo Öhrström, Biblioteksstyrelsen
- Jakob Heide Petersen, DEFF-sekretariatet

DEFF aktiviteter i 2005

Brugerfaciliteter

Programkomitéen Brugerfaciliteter har haft en ekstraordinær stor mødevirksomhed i 2005 med syv arbejdsgruppemøder. Grunden til denne aktivitet har været af projektforberegende karakter og for at færdiggøre programområdets 2. handlingsplan.

Brugerfaciliteters handlingsplan 2006-07 opstiller følgende vision:

Programkomitéen Brugerfaciliteter har en vision om at udvikle mødet mellem bibliotek og biblioteksbruger. Brugerfaciliteters vision udfolder sig i krydsfeltet mellem de udviklingstendenser, som anses for positive for brugerne, og de faktiske tilstande i informationsformidlingen, som skaber barrierer for samme brugeres adgang til information. Brugerfaciliteters vision former handlingsplanens dobbelte strategiske logik mellem at fokusere på det brugerunderstøttende i informationsformidlingen og på det, der skaber barrierer for adgang til information. Visionens hensigt udmøntes i følgende indsatsområder:

- Brugeradfærd
- Informationskompetence
- Informationsadgang
- Markedsføring
- Videndeling og biblioteksinnovation.

Formuleringen af indsatsområderne danner rammerne, indenfor hvilke projekterne udvikles. I 2005 afsluttedes to usability studier. Det ene projekt, hvori 11 større danske forskningsbiblioteker deltog, sluttede med rapporten *Det brugervenlige digitale forskningsbibliotek*, mens det andet usabilityprojekt mellem Arkade-bibliotekerne først afrapporteres i 2006. Formålet med usability-studier er at lokalisere vanskeligheder og barrierer for biblioteksbrugerne i deres forsøg på at få adgang til bibliotekernes materialer og ressourcer: kan man lokalisere disse brugsbarrierer, kan man også gøre et forsøg på at fjerne dem. Overvejelser inspireret af usability-metoder bør, når de først er introduceret i bibliotekerne, udvikle sig til et permanent tankeberedskab, som indgår i bibliotekernes overvejelser om brugerservice. Derfor udviklede programkomitéen Brugerfaciliteter, som en del af afrapporteringen, et projekt om dannelse af et videncenter for biblioteksusability med forpligtelse til at indsamle nye erfaringer på området, bistå bibliotekerne med at iværksætte usability studier og afholde konferencer om emnet. Projektskitsen er under bearbejdning.

Et gennemgående træk i de 11 bibliotekers usability-undersøgelse var, at brugerne har vanskeligt ved at udnytte bibliotekernes tilbud om elektroniske ressourcer. Det kan man gøre noget ved lokalt ved at tilrette hjemmesider mv., og man kan markedsføre tilbuddet bedre. Derfor drøftede og beskrev arbejdsgruppen et nyt Brugerfacilitet-projekt om markedsføring efter samme metodiske model som det afholdte usability-projekt. Det forventes, at projektet behandles af DEFFs Styregruppe i begyndelsen af 2006.

Indenfor indsatsområdet 'Forbedret informationsadgang' drøftede Brugerfaciliteter og Biblioteksvagten i løbet af hele 2005 et fælles projekt om lokal og national virtuel reference med anvendelse af nyt og fælles software. Projektet blev godkendt af DEFF Styregruppen, og i begyndelsen af 2006 indledes et to-årigt fællesprojekt med anvendelse af programmet *VRLplus* udviklet af det amerikanske Docutek. Op til 15 fag- og forskningsbiblioteker vil blive indbudt til at deltage med lokale installationer.

Formidlet gennem Brugerfaciliteter modtog CVU-Midt Vest i 2005 projektstøtte til 'Analysemodellen – et webværktøj', hvor bibliotek og undervisere i fællesskab vil udarbejde et IT-værktøj til bl.a. informationsformidling.

I 2005 gik programkomitéen Brugerfaciliteter ind i et projekt om at revitalisere 'Bøger til døren'-ordningen. Det betød, at DEFF-katalogen fik nyt formål som katalog for de biblioteker, der er tilsluttet tjenesten. I forlængelse af en relancering af 'Bøger til døren' blev det i 2005 muligt, at brugere af ordningen kan aflevere det lånte på et hvilket som helst bibliotek tilsluttet ordningen.

Programkomitéen Brugerfaciliteter vil i den kommende periode yderligere forsøge at modernisere, dynamisere og tillempe bibliotekernes brugerservice, hvilket er visioneret og konkretiseret i handlingsplan 2006-07.

E-læring

Tættere samspil mellem det digitale bibliotek og den digitale undervisning, udvikling af de studerendes informationskompetence, adgang til biblioteket via et LMS (Learning Management System) og tilgængeliggørelse af videomateriale på nettet er nogle af de områder, e-læringskomitéen har arbejdet med i 2005.

Udvikling af informationskompetence

Udvikling af informationskompetence har været et væsentligt tema for e-læringskomitéen det sidste år. Der er blevet sat en række projekter i gang, der repræsenterer både Undervisningsministeriet og universitetssektoren, og som også griber begrebet an på forskellig vis. Der arbejdes mod en tættere integration med de faglige uddannelsesmiljøer, således at det ikke længere er en snæver biblioteksopgave, men derimod en opgave, der løses i et samarbejde mellem bibliotek og uddannelse.

Biblioteket direkte ind i kursets LMS

Et andet vigtigt område e-læringskomitéen har sat i gang, er DELA-projektet (Digital Educational Library Access), der arbejder på at bringe biblioteket til brugeren i den aktuelle læringssammenhæng. Brugeren kan – via det virtuelle læringsmiljø – tilgå relevant materiale fra bibliotekets samling. Som en del af projektet, er der blevet udviklet en pool til læringsobjekter, LORE (Learning Object REpository). I LORE ligger materialerne til kurset LFF (Læreanstaltnernes Fælles Formidlingskurset) som læringsobjekter. Disse materialer indgår som case i projektet.

Videomateriale – en del af fremtidens digitale bibliotekstilbud

Endelig har komitéen igangsat projektet 'EduMedia', der skal give brugerne online adgang til og mulighed for at distribuere lærings- og forskningsrelevant videomateriale ved hjælp af streaming over Internettet.

Kompendier på nettet

Kommunikation og vidensformidling er en af e-læringskomitéens permanente mål, og således også et arbejdsområde i 2005. En vej til opfyldelse af dette har været projektet 'Forskningsbiblioteker som facilitator for netbaseret undervisning'. Projektet har varetaget opgaven: at overføre erfaringer og viden på e-kompendieområdet til andre DEFF-institutioner. Dette er sket gennem en-dags workshops hos interesserede institutioner med udgangspunkt i aktuelle undervisningsforløb.

Site om ophavsret

Endelig har e-læringskomitéen arbejdet med ophavsretslige problemstillinger i et samarbejde med e-publiceringsgruppen.

E-publicering

Initiativtager til en dansk forskningsportal, fødselshjælper for e-publicering af mindre tidsskrifter, aktiv i Open Access problematikken, samt digitalisering af materialer til undervisning og forskning er nogle af de områder, e-publiceringskomitéen har haft på dagsordenen i 2005.

Forskningsportal.dk

Der er gjort en stor indsats for at realisere planerne for en national forskningsportal til journalistisk formidling af forskningsresultater. I et forprojekt er udarbejdet en konceptbeskrivelse og web mock-up, der har været sendt i høring i ministerier, forskningsinstitutioner, forskningsformidlere m.fl. Generelt er der udtrykt stor opbakning. Portalen forventes implementeret i løbet af 2006.

Forskningsregistrering

Forskningsregistrering og -publicering har været et andet væsentligt tema i årets arbejde. PURE-systemet er blevet implementeret på syv universiteter. Der arbejdes med integration af PURE og Den Danske Forskningsdatabase. Der er blevet udviklet formater, beskrevet arbejdsgange m.m.

Fra trykt til elektronisk tidsskrift

Et vigtigt område har været arbejdet med mindre tidsskrifters migrering fra trykt til elektronisk form. Målgruppen har været ikke-kommercielle tidsskrifter udgivet i universitets-, biblioteks- eller selskabsregi – eller en kombination heraf. Der er arbejdet med et projekt, der har testet en række e-publiceringssoftware og analyseret, hvilke overvejelser tidsskrifternes redaktioner gjorde sig om omlægning til e-publicering. Der er migreret to udvalgte tidsskrifter, der repræsenterer hhv. det teknisk-naturvidenskabelige og det humanistisk/samfundsvidenskabelige område. Projektet blev afsluttet med en workshop i november.

Bevaring af data i Institutional Repositories

Der er en stigende opmærksomhed på behovet for bevaring af digitale data i forbindelse med opbygning af Institutional Repositories. Der er derfor også igangsat et projekt på dette område.

Digitalisering og Open Access

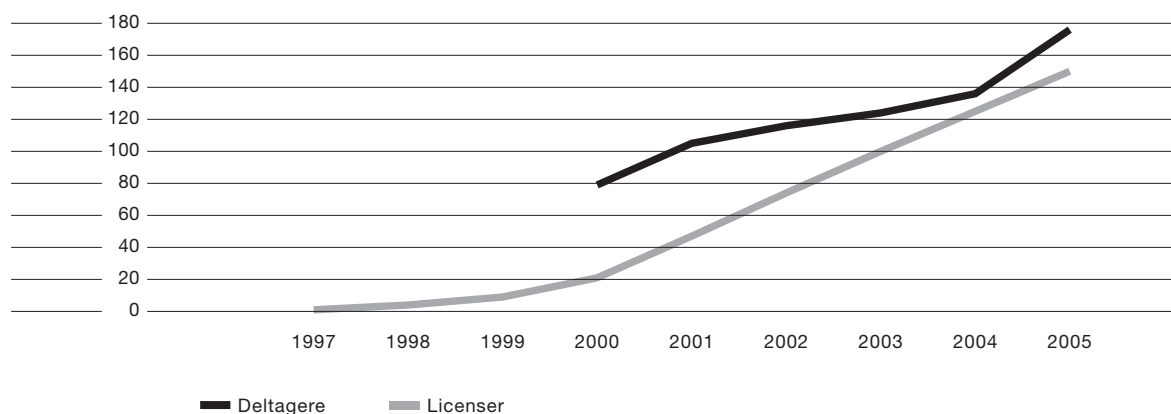
I det forløbne år er der blevet digitaliseret en lang række statslige kommissionsbetænkninger. Disse har en stor brugergruppe (jura-studerende, advokater m.m.) og deraf stort slid på samlingerne. Desuden gøres samlingerne tilgængelige i et større omfang.

Programkomitéen er desuden begyndt at fokusere på digitalisering af undervisningsmaterialer og spørgsmålet om rettigheder til publiceret materiale, herunder behovet for dialog og opmærksomhed omkring Open Access fra ministerier, universiteter, forskningsråd og forskningsstyrelse.

Licenser

2005 var året, hvor Undervisningsministeriets (UVM) genindtræden i DEFF kunne mærkes. Over 40 UVM-institutioner har fået adgang, og deres krav om anderledes ressourcer end de store forskningsbibliotekers har understøttet oprettelsen af de faglige netværk. Disse er sammensat af deltagere fra alle bibliotekstyper, og de styrker en bred og faglig velfunderet udvælgelsesproces. Netværkene blev nedsat i eftersommeren 2005.

Udviklingen i antallet af DEFF-licensaftaler og biblioteker

Siden DEFF i 1997 underskrev den første konsortieaftale på vegne af en række biblioteker, er antallet af både deltagere og antallet af aftaler steget.

Den første aftale i 1997 havde otte deltagere. Fra 2000 er antallet af deltagere steget hvert år, men det er tydeligt at se, at fra 2004, hvor UVM-institutionerne for alvor kom med i licensaftalerne, er antallet af deltagere steget markant. Antallet af licensaftaler er støt stigende, men det må dog forudses, at denne stigning ikke vil fortsætte med samme hast.

DEFF perspektivplan for licenser 2005-2006

I løbet af 2005 arbejdede licenskomitéen også på en revidering af perspektivplanen for licensområdet. I den står der, at licenskomitéens formål er at hjælpe institutionerne med at anskaffe mest mulig relevant akademisk information til forskere, undervisere og studerende. Anskaffelsen sker i nationalt samarbejde for at effektivisere indkøbsprocessen og administrationen af licenserne, samt for at opnå mest mulig information for færrest mulige midler. Der samarbejdes tillige internationalt for at opnå bedst mulige priser og betingelser.

Gennem mange år har licenskomitéen og Forskningsbibliotekernes Chefkollegium (FC) diskuteret fordelingsnøgler for betaling af de enkelte licenser. De store gamle tidsskriftslicenser er alle i sin tid indgået på grundlag af det enkelte biblioteks bestand af trykte tidsskrifter, og det kan så mange år senere virke urimeligt. Derfor er fordelingsnøgle-problematikken blevet undersøgt og diskuteret meget grundigt, men det blev herefter vedtaget af FC, at en omfordeling inden for FC-bibliotekerne ikke var hensigtsmæssig, og projektet blev endeligt skrinlagt.

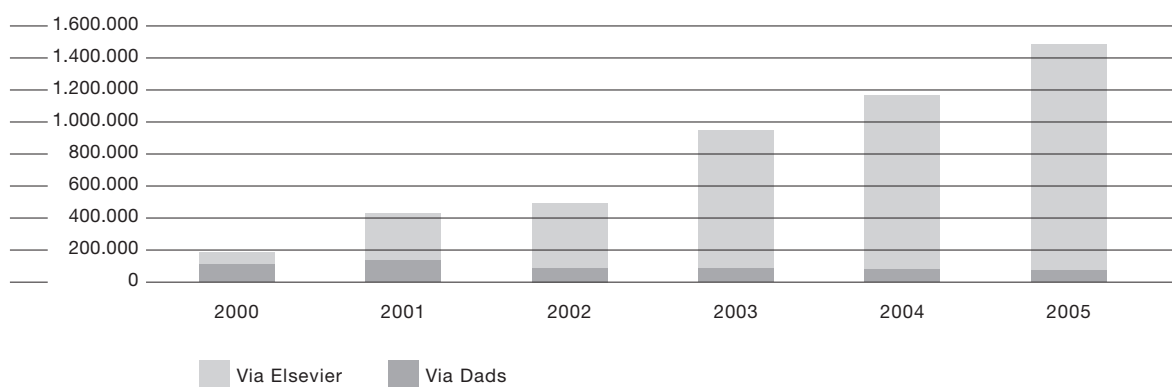
Licenskomitéens langvarige ønske om at forsøge at få forhandlet en faglig licens igennem på tværs af bibliotekerne blev endeligt realiseret, men desværre var tilbuddet ikke attraktivt nok til, at tilstrækkeligt mange biblioteker ønskede at deltage.

Til gengæld har der været langt mere succes med indgåelse af e-bogs licenser. Ikke alene har de store tidsskriftsforlag Elsevier, Wiley, Springer og Thieme m.fl. taget mediet til sig og er for alvor begyndt at publicere e-reference værker, men også mange nye store pakker har set dagens lys og er blevet særdeles godt modtaget af de danske biblioteker. E-bøgerne præsenterer generelt set en helt ny problematik for bibliotekerne, og det kan forventes, at arbejdet med e-bøger vil komme til at fylde stedse mere i området.

Der er også blevet arbejdet hårdt på indgåelse af flere danske licenser. Dette er et stort arbejde for både DEFF-sekretariatet og biblioteker, da danske forlag generelt ikke er tilbøjelige til at lægge dansk litteratur på nettet.

På falderebet i 2005 overgik Licensområdet fra at være en gruppe nedsat af FC til at blive et ægte DEFF programområde. Perspektiverne for dette bliver forhåbentligt, at det meget ønskede samarbejde med de andre DEFF programkomitéer, som licenskomitéen påbegyndte, kan styrkes, så unødigt dobbeltarbejde kan undgås.

Elsevier – Antal download 2000-2005 incl. DADS tal

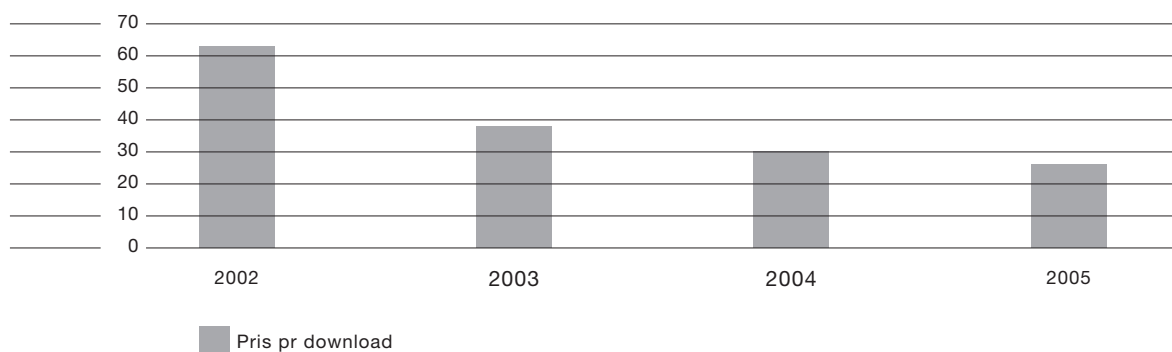

Elsevier-aftalen er den største aftale, DEFF har indgået, både volumenmæssigt og prismæssigt. Siden aftalen blev indgået i slutningen af 1999, har forbruget været støt stigende.

En række mindre institutioner er efterhånden blevet tilknyttet aftalen, så det totale antal deltagere nu er på 39.

Den ret store stigning, der skete i 2003 skyldes, at Elsevier i 2002 opkøbte Academic Press og gjorde disse titler tilgængelige fra 2003. En stigning på omkring 300.000 downloads viser tydeligt, at de elektroniske tidsskrifter er blevet accepteret af brugerne.

Elsevier – Gennemsnitspris pr. download

Siden 2002 er prisen pr. download (i gennemsnit) faldet år for år. Dette viser, at antallet af downloads heldigvis stiger mere end prisen. Det viser også, at de elektroniske tidsskrifter bliver brugt, og at det er et medie, der skal sættes på fremover.

Portaler

Arbejdet i 2005 i portalkomiteén var præget af tre hovedaktiviteter:

- Migrering af eksisterende fagportaler til Keystone
- Evaluering af fagportalbegrebet
- Undersøgelse af brugernes arbejdsmetoder for at få input til nye services: '*Det hybride bibliotek set med brugernes øjne*'.

Migrering af eksisterende fagportaler til Keystone

Keystone er DEFFs Open Source værktøj til opbygning og drift af fagportaler. I 2005 blev arbejdet med at migrere de sidste fagportaler til Keystone afsluttet. Det drejede sig om portalerne Det Virtuelle Musikbibliotek (DVM) og Bizigate. De to portaler blev ved samme lejlighed flyttet til DEFF portalhotellet, hvorved alle DEFF-portaler nu bliver drevet samme sted.

Den nye DVM, som findes på www.dvm.nu, afspejler den øgede satsning på formidling af kildemateriale: online tidsskriftet *Dansk Musik Tidsskrift* er suppleret med samtlige artikler publiceret i tidsskrifterne *Jazz Special* fra 1991 ff. og det engelsksprogede *Nordic Sounds* fra 1982 ff.

Dansk Musiklitterær Bibliografi og *Dansk Musikfortegnelse* fra Det Kongelige Biblioteks database er endvidere søgbare fra DVM.

Migreringen af Bizigate har bevirket, at portalen er suppleret med en engelsk brugergrænseflade. Endvidere er der foretaget en grundig oprydning og sortering i den link pool af ressourcer, som var registreret i den gamle Bizigate.

Endelig har DEFF-sekretariatet støttet udviklingen af Juraportal.dk, som er udviklet i Keystone.

Evaluering af fagportal begrebet

En igangsat undersøgelse *Portaler i Danske forskningsbiblioteker, Faglige websider og Fagportaler* blev afsluttet. Undersøgelsen bestod af interviews med repræsentanter fra 13 forskningsbiblioteker, og formålet var at belyse erfaring med og behov for formidling af fagligt relevante internetressourcer. I rapporten konstateres bl.a.:

- Den oplevede værdi af arbejdet er uvis, hvorfor der er behov for brugerundersøgelser som udgangspunkt for det videre arbejde
- Flere biblioteker fokuserer på formidling af egne licensbelagte ressourcer
- Værdien af manuelt indsamlede links er tvivlsom, da man ikke kan opdage alt, som er relevant for brugeren
- Rene linksamlinger hører fortiden til. Det er nødvendigt at inkludere andet materiale så som grå litteratur, working papers eller tidsskrifter.

I forbindelse med interviews blev det også konstateret, at opbygningen af fagportalerne har haft stor betydning for det faglige samarbejde:

- Portalarbejdet har været yderst værdifuldt for opbygning af et fagligt netværk
- Arbejdet kræver ildsjæle.

Det hybride bibliotek – set med brugernes øjne

Formålet med projektet var og er at sikre grundlag for at træffe beslutninger om:

- Hvordan webgrænsefladen til biblioteket kan blive bedre
- Hvilken rolle bibliotekets medarbejdere skal have fremover
- Hvilken rolle det fysiske bibliotek spiller.

Input blev samlet dels gennem feltstudier, hvor ni udvalgte brugere førte dagbog og dels gennem to workshops, hvor ideer blev afprøvet. Idéen er, at de identificerede udsagn senere skal kvantificeres i forbindelse med en større spørgeskemaundersøgelse.

Den endelige rapport er under udarbejdelse, men foreløbige resultater synes at være:

Om informationssøgning

- Biblioteksbeskrivelse af litteratur er fattig og understøtter kun vurdering af relevans gennem titel
- Det faglige netværk og ikke biblioteket bruges ved identifikation af relevant litteratur
- Chaining – dvs. brug af litteraturliste fra gode artikler er meget benyttet, og brugerne ser gerne en lignende model for biblioteket. Også klyngedannelser og andre brugeres handlemønstre hilses velkommen
- For brugerne er der to faser i litteratursøgning, som gerne må adskilles:
 - Kvalitativ udvælgende fase
 - Fremskaffelsesfasen.

Om medarbejderne

- For brugeren er alt personale bibliotekarer og eventuel faglig profil usynlig. Der er brug for bedre profilering af bibliotekspersonale
- Personalet virker ofte travlt og dermed ikke imødekommende
- Undervisning skal være målrettet og knyttes tæt til studieaktiviteter
- I forbindelse med workshops blev det undersøgt, om brugerne ønskede dialog med bibliotekets personale via chat – dette var ikke tilfældet.

Om det fysiske bibliotek

Biblioteket bruges som ramme for studier og fagligt samvær, men bibliotekets personale og ressourcer bruges kun i ringe grad.

Andre aktiviteter

Programkomitéen har i 2005 taget initiativ til to temadage. Den første var en opfølgning på migreringsarbejdet, mens den anden handlede om portalernes fremtidsplaner. På trods af portalkomitéens egne planer for arbejdet fremover, blev der fremsat et ønske om at fortsætte med at mødes og diskutere portalrelaterede opgaver og problemstillinger.

DEFF aktiviteter i 2005

Systemarkitektur

En af de væsentligste generelle aktiviteter har været planlægningen og afholdelsen af konferencen 'Building the Info Grid' med knap 240 deltagere fra hele verden. Konferencen markerede det stadig stigende fokus på internationalt samarbejde og må betegnes som en stor succes (<http://seminar.deff.dk/>).

Adgangsstyring (AAI): I begyndelsen af året blev de fleste af projekterne, der var igangsat i 2004, afsluttet. Et projekt, der skulle give statistik for trafikken igennem proxyservere, blev dog først afsluttet i efteråret 2005. Projektet om lokal autentifikation, der havde til formål at konsolidere det eksisterende adgangsstyringssystem, der anvendes af danske forskere og studerende, fortsatte i 2005 med særlig fokus på integration af CAS (Central Authentication Service). Systemet blev tilbudt som en pakkeløsning til flere af de større forskningsbiblioteker og er implementeret flere steder.

Nye projekter i 2005 er 'Konsolidering af brugerdata-baser', hvor Det Kongelige Bibliotek og Statsbiblioteket etablerer et system, der sikrer integration med eksterne brugerdata fra moderinstitutionen på baggrund af en konsistent datamodel. Sammen med projektet 'E-tidsskrifter og Shibboleth' har begge disse udgjort det faglige og eksperimentelle grundlag for årets hovedresultat på AAI-området, som er dannelsen af et fælles nationalt initiativ DK-AAI i samarbejdet med Rektorkollegiets IKT-initiativ. I slutningen af 2005 blev der sikret et finansielt grundlag for at starte DK-AAI som en national ramme for adgangsstyring for forskning og højere uddannelse. Hovedmålet på AAI-området for 2006 bliver at gennemføre etableringen af DK-AAI som en mere permanent organisering. Dette skal ske gennem konkrete resultater, som demonstrerer nytteværdien og sikrer en fuldstændig national opbakning i de tre ministerier og blandt universiteterne.

XML-baserede webservices (XWS): delområdet afsluttede ligeledes 2004-projekterne i begyndelsen af 2005. XWS-delen har i 2005 arbejdet med et projekt, der anvender Fedora, en webservicebaseret biblioteksarkitektur, som generisk arkitektur for repositories. De fleste af pilotprojekterne er gennemført med positive resultater, men da der er tale om pilotprojekter med services, der ikke nødvendigvis er centrale for bibliotekerne, har det vist sig vanskeligt at opnå en større udbredelse af webservice konceptet til en større kreds af biblioteker.

Der blev derfor etableret et projekt, der netop har fokus på at opnå større udbredelse af webservices og på at identificere den applikation, der kan danne grundlag for en større udbredelse. Projektet afholdt en temadag i foråret 2005 og igen i januar 2006. Hovedmålet for 2006 for XWS bliver at fortsætte og fuldende arbejdet med Fedora og at identificere og realisere webservices med bred anvendelse og udnyttelse hos bibliotekerne.

DK-AAI baseres alene på åbne standarder.

Foreslået organisering: DK-AAI organiseres og finansieres indledningsvis i et samarbejde mellem Rektorkollegiets "Projekt Digital Forvaltning", Forskningsnettet og DEFF (Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek). Desuden deltager Undervisningsministeriet og SEDIRK (Sektorforskningens Direktørkollegium) i organiseringen med henblik på hurtigt at udvide initiativet på beslægtede områder.

Organisationen skal have adgang til ressourcer i form af penge og arbejdstimer. Med inspiration hentet i Finland (HAKA-projektet) og Schweiz (SWITCH-AAI) foreslås ovenstående organisering.

Internationalt samarbejde

DEFF har i 2005 været involveret i en række internationale aktiviteter. De fordeler sig over deltagelse i internationale fora, internationale besøg i Danmark samt et internationalt review af DEFF aktiviteterne. Herudover har licensmedarbejderne i Sekretariatet haft en løbende kontakt med langt overvejende udenlandske leverandører, der normalt kommer til forhandlingsmøder i Danmark.

Internationale fora

- Licensarbejdet på europæisk plan er fortsat gennem organisationen E-ICOLC, der efter sammenlægning med den nordamerikanske ICOLC (International Coalition Of Library Consortia) også har fået navnet ICOLC. Nu skifter konferencerne halvårligt mellem Europa og Nordamerika, og DEFF deltog i september 2005 i konferencen i Poznan i Polen. DEFF var medlem af arrangementskomiteen for den europæiske konference og har i 2005 gennem mailing lister aktivt bidraget med meninger, holdninger og information på området. Herudover deltog DEFF i april 2005 i Edinburgh i den årlige konference i UKSG (United Kingdom Serials Group), hvor der udover inspiration fra foredrag og workshops er gode muligheder for leverandørmøder og netværkspleje.
- På det nordiske plan er indkøbssamarbejdet om elektronisk information fortsat gennem afholdelse af erfaringsmøder, løbende kontakt mellem de enkelte landes organisationer gennem en mailing liste, samt udnyttelse af hinandens forhandlingserfaringer med samme leverandører. Der er afholdt et fællesmøde om e-bøger i Danmark. Det er opgivet at udvikle et fælles, basalt administrativt system til licensadministration, idet landenes stæde, krav til funktionalitet og arbejdsplaner ikke er sammenfaldende.
- DEFF støttede i maj 2005 forlaget Thomson Scientific i at arrangere begivenheden 'Celebration of Excellence in Danish Research' i København.
- DEFF indgik i juni 2005 en partnerskabsaftale om stiftelsen af et formelt samarbejde, Knowledge Exchange. De tre øvrige europæiske partnere var:
 - JISC (Joint Information Systems Committee), Storbritannien
 - SURF (SURF Foundation), Holland
 - DFG (Deutsche Forschungsgemeinschaft), Tyskland.
- DEFF var inviteret til et internationalt JISC Colloquium i London i juni 2005 om udviklingen inden for elektronisk publicering. I forbindelse med mødet udsendte deltagerne en 12-punkts udtalelse om forskningspublicering.
- DEFF deltog i LIBER konferencen, der i juli 2005 blev afholdt i Groningen i Holland. Specielt skal prækonferencen nævnes, idet den indeholdt gode oplæg om bibliotekernes strategiske udfordringer i fremtiden, e-science samt Institutional Repositories. Alle disse oplæg kan anvendes i forbindelse med strategiudviklingen i DEFF.
- DEFF præsenterede i september metoder og resultater fra brugerundersøgelser og usability tests på CERLIM konferencen 'Libraries Without Walls 6' på Lesbos.
- DEFF afholdt i september i København en større international konference under navnet 'Building the Info Grid'. Knap 240 deltagere fra 17 lande deltog, heraf var ca. halvdelen fra udlandet. En række danske og udenlandske talere gav deres syn på Digital Library Technologies and Services – Trends and Perspectives.
- DEFF var i september inviteret til den tyske bibliotekskonference ASpB ('Arbeitsgemeinschaft der Spezialbibliotheken e.V'), for at fortælle om DEFFs indsats overfor små og mindre specialbiblioteker. Konferencen blev afholdt i München.
- DEFF deltog i oktober i en paneldebat om Trends in university libraries' architecture på konferencen 'IV International Conference on University Libraries' i Mexico City.

- I slutningen af november deltog DEFF i 'Online Information 2005' i London Olympia. Udover netværksarbejde er formålet med deltagelse i dette årlige arrangement alene at gennemføre en lang række leverandørmøder om priser, kontraktbetingelser og løbende udeståender angående elektroniske ressourcer. Speciel opmærksomhed fik Elsevier, ISI og Springer, hvor DEFF-sekretariatet arbejdede for nye, flerårige aftaler for store danske konsortier.
- DEFF støtter Open Access publicering gennem medlemskab af SPARC, ligesom DEFF gennem medlemskab af COUNTER arbejder for standardiserede og sammenlignelige opgørelser af brug af elektroniske ressourcer.

NordOA

Siden 2004 har DEFF været en aktiv del af samarbejdet omkring e-publicering og OA (Open Access), ud-møntet i det nordiske netværksarbejde – i samrådsgruppen NordOA. Samrådsgruppen er sammen-sat af to-tre repræsentanter fra videregående uddannelsesinstitutioner, forsknings- og biblioteksinsti-tutioner i hvert land. Det fælles formål er i samråd at arbejde med de nationale politiske spørgsmål om OA, at følge den internationale udvikling og at informere og videndele på nordisk og nationalt plan om OA.

De overordnede indsatsområder for NordOA er:

- At give forskere mulighed/støtte til at publicere via OA ad forskellige kanaler såsom OA-tidsskrifter, selvarkivering i lokale eller globale digitale arkiver
- At støtte nordiske tidsskrifter indenfor de humanistiske/samfundsfaglige områder
- At få en vedtaget politik for forskningsfinansiering – støtte til egen publicering
- At styrke rettighedshaverens stilling
- At skabe en fælles nordisk holdning til OA som opfølgning på den europæiske politik på området.

Danmark er repræsenteret med Mogens Sandfær, medlem af DEFF programområdet for e-publicering, og Hanne Marie Kværndrup fra DEFF-sekretariatet.

Internationale besøg i Danmark

Flere internationale organisationer har besøgt DEFF i Danmark i forbindelse med studieture eller lignende. Eksempler herpå er:

- I maj besøgte BIBSAM-afdelingen fra Kungliga Biblioteket i Stockholm DEFF i København
- I oktober besøgte en delegation fra National Science and Technology Library i Beijing DEFF.

Leverandørkontakter

Licensenheden i DEFF-sekretariatet forhandler årligt en lang række kontrakter med udgangspunkt i en kontraktportefølje på mere end 150 kontrakter. De økonomisk største forhandlinger foregik med forlagene Elsevier, ISI og Springer med et samlet kontraktvolumen på mere end 50 millioner kr. Der blev i den forbindelse afholdt et antal forhandlingsmøder i indland og udland.

Knowledge Exchange

I slutningen af 2004 besluttede fire europæiske organisationer at indgå i et formelt samarbejde gennem stiftelsen af Knowledge Exchange. De fire organisationer var:

- JISC (Joint Information Systems Committee), Storbritannien
- SURF (SURF Foundation), Holland
- DFG (Deutsche Forschungsgemeinschaft), Tyskland
- DEFF (Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek), Danmark.

Kerneaktiviteter i Knowledge Exchange vil bl.a. omfatte deling af information og ekspertise, fælles politikudvikling og identifikation af best practises, samt udvælgelse og stimulering af fælles projekter og programmer. Målet var at etablere et Knowledge Exchange Office med adresse i Biblioteksstyrelsen, ledet af de fire organisationer og bemanded med to personer.

Den officielle lancering af Knowledge Exchange initiativet fandt sted i Berlin den 1. december i forbindelse med den 11. 'Online Educa Berlin Conference', hvor Executive Secretary Dr. Malcolm Read holdt åbningstalen.

Indgåelse af aftale

I første halvdel af 2005 udarbejdede DEFF i samarbejde med Kammeradvokaten en partnerskabsaftale. Denne aftale beskrev primært mål, finansiering, budget, organisation og aktiviteter i Knowledge Exchange, og i maj underskrev alle partnere aftalen. Herefter blev der i de fire partnerlande opslået to stillinger til kontoret i Biblioteksstyrelsen i København, og i løbet af juni blev der gennemført ansættelsessamtaler med henblik på opstart af arbejdet i slutningen af august.

Etablering af organisation

Knowledge Exchange ledes af en bestyrelse, der består af ni medlemmer. Der er udpeget to medlemmer per land foruden en formand, som kommer fra værtslandet Danmark.

Bestyrelsen blev etableret i 2005, og medlemmerne er:

- Gert Bechlund, Universitetsdirektør, Copenhagen Business School (formand) - DEFF
- Bo Öhrström, Vicedirektør, Biblioteksstyrelsen - DEFF
- Svend Larsen, Direktør, Statsbiblioteket - DEFF
- Sigrun Eckelmann, Programme Director - DFG
- Gerhard Schneider, Director, Computing Center RZ, University of Freiburg - DFG
- Norman Wiseman, Head of Outreach and Institutional Support - JISC
- Bob Sharpe, Chief Executive, SWMLAC (South West Museums, Libraries and Archives Council) - JISC
- Bas Cordewener, Assistant Manager, Platform ICT & Education - SURF
- Gerard van Westrienen, Assistant Manager, Platform ICT & Research - SURF

Knowledge Exchange Office blev bemanded med to personer. Som Programme Director ansattes Diann Rusch-Feja, der bl.a. har en erhvervmæssig fortid som underviser og leder ved forskellige tyske forskningsinstitutioner.

Nina von Staffeldt besatte stillingen som Programme Manager. Nina har bl.a. arbejdet i forskellige danske styrelser og ministerier, samt som selvstændig konsulent.

Som forbindelsesled til de fire organisationer blev der udpeget en national repræsentant for de enkelte lande. Disse personer har alle indgående kendskab til deres moderorganisation og kan dermed effektivisere det lokale samarbejde med Knowledge Exchange.

Overordnet formål er værditilvækst

Knowledge Exchange skal være en samlende enhed, der hjælper de fire partnerorganisationer i arbejdet mod en fælles infrastruktur og fælles service baseret på internationale standarder til understøttelse af ICT (Information and Communications Technology) indenfor højere uddannelse og forskning.

Hovedmålet er at udvikle tættere samarbejdsrelationer mellem organisationerne for at øge udbyttet af de nationale investeringer i ICT infrastruktur, services og projekter.

Gennem deling af viden, udforskning af forskelle, gennemførelse af samarbejder og fremme af international dialog er visionen at:

- Skabe det optimale virtuelle miljø for forskere, der har behov for at vælge mellem et bredt udbud af mulige strategier og teknologier
- Understøtte de europæiske agendaer vedrørende at give adgang til information og sikre mobilitet for studerende, som kræver infrastruktur og services udviklet i samarbejde.

Knowledge Exchange Office skal facilitere et bedre grundlag for beslutninger og politikker i de nationale organisationer og fokusere på at opnå bedre, hurtigere og billigere digitale udviklingsresultater gennem et stærkt partnerskab.

Knowledge Exchange fremgangsmetoder

Områderne for deling af viden rummer en lang række emner, der behandles i forskellige projekt- og udviklingsaktiviteter i de fire organisationer. Nøgleemnerne for Knowledge Exchange er naturligt de, hvor fælles udvikling, genbrug og strategier så vel som politikker vil være en fordel for partnerne.

Emnerne vælges ud fra, at brugsværdien er åbenlys, og at vejen til et succesfuldt resultat er kortest.

Knowledge Exchange har følgende strategiske fremgangsmetoder:

- Facilitering af videnuudveksling gennem etableringen af et forum for udveksling af tanker, praksis og ideer for personer og projekter
- Koordinering af aktiviteter som workshops, konferencer og lignende
- Støtte af kontaktskabelse
- Udveksle information ved behov, forespørgsel og opdagelse
- Støtte kompetenceudvikling indenfor organisationerne og deres projektpartnere.

Prioritering af indsatsen

Gennem det kommende år vil Knowledge Exchange fokusere på to-tre områder af strategisk vigtighed for de fire organisationer. Disse skal være områder, hvor brugsværdien er klar, samtidig med at kompleksiteten ligger på et håndterligt niveau.

Der vil blive produceret baggrundsinformation på de væsentligste tematiske områder og aktiviteter i de fire organisationer som udgangspunkt for prioritering. Informationen vil blive udformet på et overordnet, operationelt niveau. Herefter vil Knowledge Exchange Office systematisere informationen ud fra væsentlige fælles emner, mulige forskelle, ekspertise og levere strategiske forslag.

Det overordnede mål er således i løbet af de næste tre år at udvikle og implementere et velfungerende koncept for videndeling på flere niveauer og i flere kombinationer ved involvering af nøglepersoner og eksperter fra projekter under de fire organisationer i et internationalt samarbejde og udviklingsmiljø.

Regnskab

DEFFs bevilling, inklusive videreførte midler, udgjorde i 2005 ca. 17,2 mio. kr. Der blev anvendt ca. 11,5 mio. kr. på indsatsområderne og ca. 5,4 mio. kr. til udgifter i forbindelse med DEFF-sekretariat og administration – i alt ca. 16,9 mio. kr. Differencen på ca. 0,3 mio. kr. skyldtes en række regnskabsmæssige justeringer og en videreførelse til 2006.

Den væsentligste driftsmæssige aktivitet i DEFF-sekretariatet er administration af samarbejdet om elektroniske informationsressourcer inden for licensområdet. Omsætningen, for dette fælles indkøbssamarbejde, var igen i år på ca. 75 mio. kr. Dette beløb fremgår ikke af regnskabet, da licenserne indkøbes for bibliotekernes egne midler.

Systemarkitektur er den største post inden for indsatsområderne. Det skyldes bl.a., at den både omfatter udgifter til drift af deff.dk, herunder betaling af TD-Net, og tilskud til projekter inden for Systemarkitektur.

De øvrige poster inden for indsatsområderne er næsten udelukkende tilskud til projekter. Det negative tal under E-publicering afspejler en tilbageførsel fra et tidligere projekt. Når der således ikke er ydet tilskud til E-publicering i 2005, skyldes det, at området modtog større tilskud i 2004.

Et mere detaljeret regnskab findes på DEFFs hjemmeside.

Samlet regnskab 2005	kr.
Videreført 2004	78.611
Bevilling 2005	17.100.000
Bevilling i alt	17.178.611
Omkostninger indsatsområder	
Systemarkitektur	4.372.105
Portaler	1.666.400
Brugerfaciliteter	1.308.664
E-læring	3.643.600
E-publicering	-172.231
Licenser (tilskud UVM)	697.792
Omkostninger indsatsområder i alt	11.515.752
Sekretariatet (inkl. husleje mm.)	5.370.927
Omkostninger i alt	16.886.679
Tilbageførsel vedr. KEO-samarbejdet	-53.263
Diverse posteringer	1.844
Til videreførsel 2005	239.935

Målsætninger 2006

I 2006 ønsker Styregruppen, som tidligere nævnt, at revidere strategien for DEFF og formulere en ny handlingsplan. Den reviderede strategi og den nye handlingsplan kan indebære ændringer i organisationen af DEFF i form af ændringer i programområderne.

Der vil fortsat være fokus på, hvordan DEFF kan forbedre samarbejdet med institutionerne fra Undervisningsministeriets område og med de mindre institutioner. Disse institutioner har bl.a. behov for systemer til at understøtte elektronisk publicering og læring.

Det bliver formentlig også i 2006, at Knowledge Exchange Office etablerer de første konkrete samarbejdsaktiviteter mellem partnerne. Det forventes også, at der i løbet af året etableres et mere formaliseret samarbejde med universiteter og andre forskningsinstitutioner om fælles adgangsstyring. Samarbejdet med den foreløbige betegnelse DK-AAI har således allerede fået støtte fra DEFF, Rektorkollegiets IKT-gruppe og Forskningsnettet.

I den anden del af Systemarkitektursamarbejdet vil der være fokus på fortsat udbredelse af webservices. Det er endnu ikke fastlagt, hvordan Styregruppens fokus på konsolidering og konkret samarbejde om fælles services udmøntes i konkrete projekter.

Inden for e-publisering vil DEFF arbejde for en endelig afklaring af organiseringen af samarbejdet om Den Danske Forskningsdatabase og på etableringen af en egentlig forskningsportal. Desuden vil man fortsætte arbejdet med udarbejdelsen af en egentlig anbefaling vedrørende Open Access og konkrete anbefalinger vedrørende formater og politikker for e-publisering og digitale læringsobjekter.

Inden for brugerfaciliteter påbegyndes projekter med udbredelse af virtuel reference, der vil gøre det muligt for bibliotekaren at være til stede i brugerens webmiljø. Projekterne har meget spændende perspektiver for fremtidens hybride bibliotek og bibliotekernes serviceprofil. Inden for e-læring vil man udforme en opsamling på DEFFs projekter inden for udviklingen af informationskompetence, så Styregruppen kan fastlægge DEFFs fremtidige rolle inden for dette område.

DEFF-sekretariatet

DEFF ansvarlig:
Vicedirektør Bo Öhrström

Administration:
Sekretariatschef Jakob Heide Petersen

Konsulent, digitalisering, retrokonvertering, elektronisk publicering:
Bibliotekskonsulent Hanne Marie Kværndrup

E-læring:
Bibliotekskonsulent Julie J. Kihl

Portalredaktører:
Bibliotekskonsulent Lise Mikkelsen
Bibliotekskonsulent Morten Andersen

Sekretær:
Overassistent Lotte Pantawapirom

DEFF-licenser:
Bibliotekskonsulent Anette Schneider
Bibliotekskonsulent Kurt Mathiesen
Bibliotekskonsulent Anja Lundeman

Juridiske anliggender:
Juridisk specialkonsulent Henriette Fenger Grønfeldt

Kommunikation:
Kommunikationskonsulent Sine Storr

Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek
Biblioteksstyrelsen
Nyhavn 31 E
1051 København K

Tel 33 73 33 73
Fax 33 73 33 72
deff@bs.dk
www.deff.dk